

Projektna naloga

MONITORING POPULACIJ IZBRANIH VRST PTIC

Končno poročilo

Ljubljana, november 2009

Naročnik:

Ministrstvo za okolje in prostor
Dunajska cesta 48
1000 Ljubljana

Izvajalec:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
Tržaška 2
1001 Ljubljana, p.p. 2990

Odgovorna oseba izvajalca:

Andrej Medved

Odgovorna oseba naročnika:

Andrej Bibič

Poročilo izdelal:

Borut Rubinič

Seznam prejemnikov:

MOP	5 x
DOPPS	1 x

Obseg:

28 strani
PRILOGA I

Datum izdelave:

15.11.2009

Kazalo vsebine

1	Uvod.....	4
2	Metode, rezultati in diskusija	6
2.1	Metodologija in izvedba popisov	6
2.1.1	Popisni protokoli in ustreznost popisnih metod ter popisnih območij	6
2.2	Rezultati – izvedba popisov in popisni intervali	10
2.3	Populacijski trendi popisovanih vrst.....	12
3.	Povzetek in zaključki	20
4.	Literatura	21
PRILOGA 1.....		23
Beloglavi jastreb <i>Gyps fulvus</i>		24
	Skladnost s popisnim protokolom	24
	Rezultati	24
	Diskusija.....	27
	VIRI:.....	28

1 Uvod

V gnezditvenih sezonah 2008 in 2009 je bilo izvedeno nadaljevanje monitoringa populacij izbranih vrst v okviru istoimenega projekta. Pri projektu je sodelovalo najmanj 318* popisovalcev prostovoljcev, ki so v najmanj 995* popisnih dneh popisovali populacije 22 izbranih vrst ptic na SPA in IBA območjih, vse vodne ptice na vseh večjih vodnih površinah v Sloveniji v okviru Januarskega štetja vodnih ptic (IWC) januarja 2009 ter vse seleče se ujede v času jesenskih selitev 2008 na Banjšicah, Nanosu in 2009 na Breginjskem stolu.

Tako obsežen in metodološko sistematično izveden niz popisov različnih vrst ptic, z namenom spremljanja velikosti njihovih populacij, je v Sloveniji mogoč zgolj s pomočjo prostovoljnega vložka za slovenskih prostor izjemno obsežne baze volonterskih popisovalcev, večinoma članov DOPPS.

Namen končnega poročila Monitoringa populacij izbranih vrst ptic je pregledno poročilo o opravljenih popisih v sezonah 2008/09 ter analiza populacijskih trendov spremljanih ptic v vsem času spremljanja (večinoma od leta 2004) na IBA in SPA v Sloveniji.

Poleg obravnave trendov, v končnem poročilu predstavljamo tudi obseg popisov, predvidene popisne intervale in metodologijo štetja (v sklopu katere je posebej predstavljen tudi nivo zbranih podatkov – točka, transekt, ploskev...).

Strokovna argumentacija in interpretacija opravljenih popisov je bila podana v sprotnih poročilih (rezultati popisa gnezdk v sezonah 2008 in 2009, rezultati Januarskega štetja vodnih ptic januarja 2009, rezultati selitve ujed jeseni 2008 in 2009) v skladu z zakonskimi določili Zakona o ohranjanju narave, Uredbe o določitvi ekološko pomembnih območij, Uredbe o določitvi posebnih varstvenih območij, Direktive o pticah 79/409/EEC, Ramsarske konvencije o mokriščih in Sporazuma o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic. Že v vmesnih poročilih, sumirano pa tudi v končnem poročilu, je poseben poudarek tako namenjen interpretaciji rezultatov s stališča:

- Ohranjanja biotske raznovrstnosti in spremljanja ptic kot dela glavnih indikatorjev le-te; ohranjanja ptic, njihovih habitatov in ekosistemov, trajnostne rabe sestavin biotske raznovrstnosti ter ohranjanja naravnega ravnovesja
- Trajnostnega gospodarjenja s ptičjimi vrstami in njihovimi habitatami ter določili, ki jih v zvezi s tem določujejo imenovanja ekološko pomembnih območij, predvsem pa posebnih varstvenih območij v sklopu omrežja Natura 2000
- Direktive sveta 79/409/EEC, ki obvezuje članice k sprejetju potrebnih ukrepov za ohranitev, vzdrževanje ali ponovne vzpostavitev zadostne raznovrstnosti in površine habitatov za vse vrste ptic iz člena 1 iste direktive (Dodatek I k Ptičji direktivi) ter vzdrževanje in upravljanje habitatov skladno z ekološkimi zahtevami na zavarovanih območjih in izven njih
- Dejstva, da vse pogodbenice Sporazuma o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic storijo vse potrebno, da ohranijo selitvene vodne ptice ter pri tem posebno pozornost posvetijo ogroženim vrstam in vrstam z neugodnim stanjem ohranjenosti.

V skladu z vsem navedenim, so primerjane populacijske vrednosti ciljnih vrst ptic, popisovanih v omenjenem popisnem obdobju na nacionalni ravni (BirdLife International (2004): Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife Conservation Series N. 12, Cambridge.) in na ravni IBA ter SPA območij (Božič, L. (2003): Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. DOPPS, Monografija DOPPS št. 2,

Ljubljana; Polak, S. (Ur.) (2000): Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji. DOPPS, Monografija DOPPS št. 1, Ljubljana). Kjer je to glede na razpoložljivost podatkov o populacijskih vrednostih iz obdobja zadnjih nekaj let možno, so podani in na kratko interpretirani tudi populacijski trendi popisovanih vrst (Tabela 4).

Populacije ptic smo popisovali v skladu s popisnimi navodili in popisnim protokolom (glej I delno poročilo) večinoma na SPA območjih, deloma pa tudi izven le-teh (predvsem na IBA območjih), kjer smo ocenili smotrnost manjšega vložka dela v raziskavo neposredno ob SPA ali IBA ležečih območjih. Popisi so bili izvedeni v skladu z navodili, zbranimi v popisnih protokolih, na predvidenih območjih, razen v primerih, ko so nova dognanja v času popisov zahtevala spremembo metodologije ali popisnih enot.

Na koncu poročila, je predstavljena skupna pregledna tabela (Priloga 1), v kateri so predstavljene vse kvalifikacijske vrste ptic z Dodatka I Ptičje direktive, za katere smo opredelili Mednarodno pomembna območja za ptice v Sloveniji in podali predloge za Posebna območja varstva (SPA). V pregledni tabeli je predstavljeno ali vrsto spremljamo, na katerih območjih jo spremljamo, kako pogosto (popisni intervali), v kakšnem obsegu ter s kakšno popisno metodo.

*natančno število popisovalcev je težko oceniti; pogosto poleg osnovnega popisovalca pri popisu sodelujejo še druge osebe, včasih sicer ne izurjeni popisovalci, ki pa, zaradi »dodatnega para oči in ušes«, doprinesejo še k večji kvaliteti popisa – slednji pogosto niso omenjeni na obrazcih, zato št. popisovalcev ocenjujemo na minimalno vrednost. Podobno velja tudi za št. popisnih dni.

2 Metode, rezultati in diskusija

Delo, zaobjeto v projektni nalogi je potekalo po naslednjih mejnikih:

1. Popis gnezdečih ptic v sezoni 2008
2. Popis selečih se ujed na Banjšicah in Nanosu poleti 2008
3. Januarsko štetje vodnih ptic 2009
4. Popis gnezdečih ptic v sezoni 2009
5. Popis selečih se ujed na Breginjskem stolu poleti 2009

Rezultati in interpretacije prvih štirih popisov so bili predstavljeni v treh posebnih poročilih, rezultati selitve ujed preko Breginjskega stola pa so predstavljeni v posebnem delu pričujočega poročila.

Populacije ptic smo popisovali v skladu s popisnimi navodili in popisnim protokolom (Rubinić 2004, Rubinić 2005, Rubinić et. al 2008) večinoma na SPA območjih, deloma pa tudi izven le-teh (predvsem na IBA območjih), kjer je popis to zahteval. Popisi so bili izvedeni v skladu z navodili, zbranimi v popisnih protokolih, na predvidenih območjih, s predvideno metodo, v predvidenem časovnem okviru in v predvidenem obsegu. Za vseh 22 vrst ptic, kot tudi za IWC smo opisali metodo popisa ter določili popisne ploskve, kjer se je (naj bi se) ptice popisovalo.

Vseh 22 vrst smo popisovali že v preteklosti. Za 6 vrst smo lahko za določena popisna območja že izračunali kratko- ali srednjeročni populacijski trend s pomočjo programa TRIM. Program TRIM - Trends and Indices for Monitoring data, različica 3.53 (Pannekoek & van Strien 2001), ki je bil izdelan posebej za računanje indeksov in trendov. Program pretvori multiplikativen celoten naklon v eno izmed naslednjih šestih kategorij trenda (kategorija je odvisna od naklona in njegovega 95% intervala zaupanja – naklon ± 1.96 SE naklona): velik porast, zmeren porast, stabilna, nezanesljiv, zmeren upad in velik upad števila prešteti osebkov/gnezd/parov (poenostavljeno populacije proučevane vrste)....

Trend praviloma lahko izračunamo po približno petih zaporednih popisih, zato je v primeru obravnavanega monitoringa to mogoče v glavnem le za vrste, ki jih spremljamo vsako leto, ter za vrste, ki smo jih v DOPPS spremljali že pred postavitvijo sheme Monitoringa populacij ciljnih vrst ptic na SPA. Vrste, za katere smo lahko opredelili trend so predstavljene v Tabeli 2.

2.1 Metodologija in izvedba popisov

2.1.1 Popisni protokoli in ustreznost popisnih metod ter popisnih območij

Ključni metodološki parametri, ki so: metoda popisa, sezona popisa, ključni parametri monitoringa (čas, vreme, habitat, oprema, št. ptic) in popisno območje, so bili za vse popisovane vrste predstavljeni v poročilih Rubinić 2004, Rubinić et al. 2007, Rubinić et al. 2008.

Za vse vrste, ki smo jih popisovali v obdobju 2008 in 2009 je bila pri popisih uporabljena metoda, predvidena v enem izmed zgoraj navedenih poročil. Metodo smo spremenili le v primeru vrtnega strnada in slednje utemeljili že v Končnem poročilu (Rubinić 2005). Popis pri vrtnem strnadu namesto z linijskim 2-kilometerskim transektom ves čas izvajamo s pomočjo ploskovnega popisa (area count). Že med prvim popisom leta 2004 se je namreč izkazalo, da je številčnost vrste premajhna za kakršno koli ekstrapulacijo, gostote pa bistveno premajhne za izračun velikosti populacije vrste na potencialnem habitatu s pomočjo števila na manjši popisni površini, kot to zahteva relevantna literatura (Bibby et al. 1995).

Pri dveh vrstah smo se po testnih popisih odločili za eno izmed metod. Taki vrsti sta vodomec in srednji detel. Pri vodomcu štetje izvajamo s pomočjo čolna na različno dolgih rečnih odsekih (linijski transekti), pri srednjem detlu pa s pomočjo odprtih (brez ločitve notranjih in zunanjih števnih pasov) linijskih transektov. Metodi popisa sta natančno opisani v popisnih protokolih. Tudi obe omenjeni odločitvi smo že utemeljili (Rubinić 2005).

Pri nekaterih vrstah smo nekoliko optimizirali čas (sezono) izvedbe popisa. Slednjo smo določili na podlagi podatkov iz literature, priporočil iz shem monitoringov v sorodnih državah (Chylarecki et al. 2009, Andretzke et al. 2005) in na podlagi lastnih izkušenj. Predlagani časovni obseg izvedbe popisov za posamezno vrsto je predstavljen v Tabeli 1.

Tabela 1: Predvideni sezonski okvir popisov ciljnih vrst.

VRSTA	MAR			APR			MAJ			JUN			JUL			AVG			SEP			OKT		
	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K
vranjek																								
čapljica									1.				2.											
črna štoklja					1.						2.													
bela štoklja													1.											
kostanjevka																								
beloglavi jastreb																1.	2.	3.	4.					
kačar				1.		2.				3.														
mali klinkač						1.		2.																
planinski orel		1.									2.													
sokol selec		1.																						
gozdni jereb																			1.		2.			
belka						1.						2.												
ruševac							1.																	
divji petelin						1.		2.																
kotorna									1.		2.													
kosec									1.		2.													
grahasta tukalica						1.		2.																
mala tukalica								1.		2.														
beločeli deževnik																								
polojnik																								
sloka							1.	2.																
mali galeb						1.	2.	3.																
navadna čigra					1.	2.		3.				4.		5.										
mala čigra																								
črna čigra						1.	2.	3.																
velika uharica																								
mali skovik				1.		2.																		
koconogi čuk		1.			2.																			
Kozača					1.			2.																

...nadaljevanje tabele 1

VRSTA	MAR			APR			MAJ			JUN			JUL			AVG			SEP			OKT		
	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K	Z	S	K
veliki skovik								1.																
Podhujka										1.		2.												
Vodomec				1.		2.		3.																
zlatovranka								1.		2.			3.											
srednji detel	1.			2.																				
belohrbti detel				1.			2.																	
triprsti detel		1.			2.																			
hribski škrijanec		1.			2.																			
pisana penica								1.		2.														
mali muhar							1.			2.														
belovrati muhar						1.		2.																
črnočeli srakoper										1.	2.													
vrtni strnad							1.			2.														
vodne ptice																								

Modro označena polja v desnih stolpcih (mar-okt) predstavljajo predvideno primerno obdobje za popis posamezne vrste.

Številke označujejo predvideni primerni čas posameznega popisa: 1.-prvi popis, 2.-drugi popis (ponovitev), 3.-tretji popis itd.

Kjer številke ni, čas popisa ni natančno določen ali pa se popisi izvajajo v rednih intervalih. Z-začetna tretjina meseca, S-srednja tretjina meseca, K-končna tretjina meseca.

Ostali parametri spremljanja populacij ciljnih vrst so ostali taki, kot so bili določeni v projektnih nalogah in pogodbah.

V bodoče imamo namen spremljati vrste v obsegu predvidenem že v Končnem poročilu 2005 in v predvidenih intervalih. Pri nekaterih vrstah smo interval skrajšali in na tak način optimizirali monitoring.

- Prvi primer je veliki skovik, za katerega smo leta 2005 predvideli popisni interval 3 let. Interval smo skrajšali na dve leti in sedaj popis opravljamo izmenično eno leto na Krasu in Ljubljanskem barju ter drugo leto na Goričkem. Za slednje smo se odločili zaradi ogroženosti vrste, naravnega nihanja populacije (značilen za vse vrste sov) ter razpoložljivosti in izkušenosti popisovalcev (tradicionalnosti skupinskih popisov s katerimi s v glavnem popisuje vrsto).
- Drugi primer je popis vodomca, ki ga od sedaj naprej izvajamo v dvoletnem intervalu, izmenično eno leto na IBA Dravinjska dolina in IBA reka Mura ter drugo leto na IBA reka Drava. Na ta način bomo skrajšali prej predvideni 3-letni interval na dve leti in skrajšali obdobje, potrebno za računanje populacijskega trenda vrste.

Ostale vrste bomo predvidoma popisovali v časovnih okvirjih določenih že leta 2005, na določenih območjih pa testno tudi pogosteje (primer kozače). Predvideni popisni intervali so po območjih predstavljeni v Prilogi I.

2.2 Rezultati – izvedba popisov in popisni intervali

V sezoni 2008/09 smo popisovali 22 ciljno izbranih vrst ptic na SPA in IBA območjih širom države ter izvedli Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) v januarju 2009.

Populacije ptic smo popisovali v skladu s popisnimi navodili in popisnim protokolom (glej I delno poročilo in Tabelo 1) večinoma na SPA območjih, deloma pa tudi izven le-teh (predvsem na IBA območjih), kjer je popis to zahteval. Popisi so bili izvedeni v skladu z navodili, zbranimi v popisnih protokolih, na predvidenih območjih, razen v primerih, ko so nova dognanja v času popisov zahtevala spremembo metodologije ali popisnih območij.

Vse popise smo izvedli v skladu s popisnimi protokoli. Določeni popisi so datumsko nekoliko odstopali od predvidenega datumskega okvira. Večinoma zaradi neugodnih vremenskih (neprimerno vreme za popisovanje) ali drugih meteoroloških pogojev (ujme, poplave, visok vodostaj), ali pa zaradi spremenjenega datumskega okvira, ki se je izkazal za primernejšega v samem toku popisov.

Odstopanja so bila zabeležena v naslednjih primerih:

- **Kotorna *Alectoris graeca*:** kotorne nismo popisali na Planji (del IBA Breginjski stol in Planja) zaradi neugodnih vremenskih pogojev na dan predvidenega popisa. Dodatno smo kotorno popisali na popisni enoti Volovja reber (v okviru IBA Snežnik-Pivka), kjer popis predhodno sicer ni bil predviden

- **Vodomec *Alcedo atthis*:** namesto v letu 2008, smo vrsto na IBA Drava popisali v letu 2009; od sedaj naprej vodomca popisujemo v dvo-letnem intervalu izmenično na Dravinji in Muri eno leto ter na Dravi drugo leto
- **Podhujka *Caprimulgus europaeus*:** v letu 2009 je bila popisana na 10 transektih (ne na 9, kot piše v končnem poročilu); podatki za popisno območje T7 se zares nanašajo na T8, podatki za T7 pa so predstavljeni v »Dopolnilu k Poročilu o popisih gnezdk leta 2009«; na popisnem območju T 10 je bil popis izveden izven predvidenega sezonskega okvirja, zato podatki v poročilu niso upoštevani
- **Zlatovranka *Coracias garrulus*:** podatki za Goričko so predstavljeni v »Dopolnilu k Poročilu o popisih gnezdk leta 2009«
- **Kosec *Crex crex*:** popis v letu 2008 in 2009 ni bil izveden na popisnem območju Snežnik-Pivka in na popisni ploskvi Planja v okviru IBA Breginjski stol-Planja zaradi nezadostne popisne moči; v letu 2008 ni bila izvedena ponovitev popisa na popisnih območjih Cerknškem jezeru, Planinskem polju, Dolini Reke in Breginjskem Stolu-Planji zaradi neugodnih vremenskih razmer ali nezadostne popisne moči; v letu 2009 ponovitev popisa kosca ni bila izvedena na popisnih območjih Planinskem polju, Dolini Reke in Breginjskem Stolu-Planji prav tako zaradi neugodnih vremenskih razmer ali nezadostne popisne moči; na Cerknškem jezeru popis dela IBA v letu 2009 ni bil izveden zaradi neobičajnih neprimernih vremenskih razmer ob dveh načrtovanih popisih (močan veter), delno pa visoke gladine vode. Na SPA Snežnik-Pivka je popis zaradi nezadostne popisne moči tako v sezoni 2008 kot v sezoni 2009 popolnoma izostal
- **Vrtni strnad *Emberiza hortulana*:** v poročilu za leto 2008 je opisano, da popisna enota Golec ni bila popisana. Gre za napako, pravilna trditev je, da je bila popisna enota popisana, vendar na njej vrtni strnadi niso bili zabeleženi. Isto velja tudi za leto 2007.
- **Pisana penica *Sylvia nisoria*:** ponovitve popisa v sezoni 2008 niso bile izvedene na IBA Planinsko polje in na popisni enoti Griško polje-V zaradi nezadostne popisne moči
- **Kozača *Strix uralensis*:** ponovitve popisov niso bile izvedene zaradi neustreznih vremenskih razmer (močan veter).

Velika večina popisov je bila izvedenih v predvidenem datumskem okviru in po predvideni metodi (ponovitve). Približno 1% popisov (glede na število popisnih enot) je bilo opravljenih pomanjkljivo ali sploh ne zaradi subjektivnih razlogov - človeškega faktorja. Približno 1% popisov pa je bilo opravljenih pomanjkljivo ali sploh ne zaradi objektivnih razlogov – meteorološke razmere. Skupno je bilo torej v neskladju z popisnimi protokoli izvedenih približno 2% vseh popisov.

Menimo, da je odstotek neskladno izvedenih popisov, glede na naravo popisov (terensko delo, nepredvidljive vremenske in druge okoliščine) zanemarljiv.

Poudariti je potrebno tudi, da je bilo skupno število izvedenih terenskih dni (najmanj 995) za približno 3,4% (35) višje od predvidenih 960 dni, razlika pa je dodaten volonterski vložek članov DOPPS.

2.3 Populacijski trendi popisovanih vrst

V pričujočem poglavju so opisno in, pri vrstah, kjer to do sedaj zbrani podatki dovoljujejo, predstavljeni populacijski trendi na posameznih ključnih območjih njihovega pojavljanja v Sloveniji (IBA, SPA) ter v Sloveniji nasploh.

Ocene ogroženosti določenih populacij ciljnih vrst, ki jih spremljamo v okviru pričujočega monitoringa (vrste z Dodatka I Ptičje direktive in nekaj drugih kvalifikacijskih vrst) so v skladu z določili Direktive sveta 79/409/EEC, ki obvezuje članice k sprejetju potrebnih ukrepov za ohranitev, vzdrževanje ali ponovne vzpostavitev zadostne raznovrstnosti in površine habitatov za vse vrste ptic iz člena 1. iste direktive (Dodatek I k Ptičji direktivi) ter vzdrževanje in upravljanje habitatov skladno z ekološkimi zahtevami na zavarovanih območjih in izven njih

Pričakujemo, da bo država opozorila, podana pri posameznih vrstah že v vmesnih poročilih istega monitoringa vzela resno in z vso odgovornostjo, ki ji jo nalaga izvajanje določil omenjene direktive in ostalih mednarodnih in nacionalnih določil za ohranjanje populacij ključnih vrst ptic in njihovih habitatov.

Tabela 2: Populacijske ocene in populacijski trend za vrste popisovane v sezonah 2008/09 oziroma od začetka monitoringa leta 2004.

Trendi so izračunani s pomočjo programa TRIM. Podani so le za vrste, ki se spremljajo dovolj dolgo, da je trend mogoče zanesljivo izračunati. Pri vrstah, kjer trenda s TRIM (še) ni mogoče izračunati, je stanje vrste opisano arbitrarno v polju Opombe. V polju Opombe so predstavljeni tudi predlogi za izboljšanje ohranitvenega stanja populacij določene vrste.

VRSTA	Trend	Populacija	Opombe
Vodomec <i>Alcedo atthis</i>	/	Drava: 11-17 parov Mura: 21-28 parov Dravinja: 11-20 parov	Vodomca natančneje popisujemo šele od leta 2006, zato populacijskega trenda še ne moremo izračunati. Prve ocene kažejo na relativno majhno, stabilno populacijo na vseh treh rekah SV Slovenije, kjer vrsto spremljamo. Populacije so manjše ali primerljive z ocenami iz leta 2003.
Mali klinkač <i>Aquila pomarina</i>	/	Krakovski gozd: 0-1 par	Status malega klinkača na edinem znanem gnezdišču v Sloveniji vse obdobje trajanja spremljanja te vrste (od leta 2004) ostaja neznanka. Določena opazovanja namigujejo na gnezditev vrste, vendar slednja v zadnjih 6 letih ni bila nikoli neposredno dokazana. Nujen je večji terenski vložek, ki bi razjasnil status vrste.
Kotorna <i>Alectoris graeca</i>	/	Ni na novo ocenjena. Prešteto je do 45 parov (leto 2004).	Kotorno spremljamo v popisnih intervalih 3 let, zato trenda še nismo mogli izračunati (začetek spremljanja v letu 2004). Zagotovo lahko trdimo le, da je stanje populacije kotorne zelo šibko v sredozemskem delu, kjer je skoraj izginila. Nujno je izboljšanje pogojev (spodbujanje paše, preprečevanje zaraščanja travnišč) na IBA Kras in Snežnik-Pivka. Nujna je tudi popolna prepoved naseljevanja sorodnih tujerodnih vrst – predvsem turške kotorne (registrirano doseljevanje, Figelj J. <i>ustno, fotografije</i> ; Krašna <i>ustno</i>)

Velika uharica <i>Bubo bubo</i>	/	IBA Kras, prešteti 7 parov, IBA Južni rob Trnovskega gozda in Nanos 6 parov.	Populacijskega trenda se ne da izračunati, zaradi intervala popisa. Zaskrbljujoče je dejstvo, da sta bili letos dve tradicionalni gnezdišči opuščeni, čeprav smo v zadnjem desetletju na njih potrdili gnezditve praktično v vsakem letu. Poleg tega smo od 7 gnezdečih parov zabeležili propad legla oz. speljanih mladičev kar pri dveh od 4 spremljanih parov. V enem primeru je vzrok neznan, v drugem pa je smrt dveh speljanih mladičev povzročil srednje-napetostni daljnovod. Omenjena problematika daljnovodov je bila opisana v poročilu Mihelič 2008.
Podhujka <i>Caprimulgus europaeus</i>	/	Ni na novo ocenjena. Prešteto je do 109 odzvanih samcev na IBA Kras in 38 odzvanih samcev na IBA Snežnik-Pivka	Populacija je verjetno stabilna, na do sedaj popisovanih območjih je primerljiva z ocenami iz leta 2003.
Beločeli deževnik <i>Charadrius alexandrinus</i>	Zmeren porast na Sečoveljskih solinah v obdobju 2004-09 	V letu 2009 63 parov na IBA, do 5 parov izven IBA	Populacija je trenutno stabilna oziroma v zmernem porastu (na Sečoveljskih solinah), predvsem zaradi učinkovitega varstva. V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok, kjer je vrsta v 90-letih utrpela velik upad, si populacija še ni opomogla. Dokončna izvedba renaturacijskih posegov bo verjetno vplivala na povečanje populacije vrste tudi na tem območju.
Bela štorclja <i>Ciconia ciconia</i>	Zmeren porast v Sloveniji v obdobju 1999-2009) glede na število uspešno gnezdečih parov-	200 do 235 (2008) parov v celotni Sloveniji, od tega do 45 znotraj IBA (le lokacije gnezdi!)	Srednjeročno je populacija bele štorclje v zmernem porastu, kar je splošen trend v Evropi.

	 HPa		
Zlatovranka <i>Coracias garrulus</i>	Izumrla vrsta 	0 parov	Od leta 2005 vrsta v Sloveniji ne gnezdi več. Nujna je izdelava Akcijskega načrta z natančnim predlogom revitalizacije habitata vrste in omogočanje pogojev za ponovno naravno naselitev vrste. Zlatovranka še gnezdi na Avstrijskem Štajerskem, populacija pa je del iste populacije, ki je naseljevala tudi zadnja gnezdišča v Sloveniji na IBA Doli Slovenskih goric. Z natančno strategijo in izboljšanjem gnezditvenih in prehranjevalnih pogojev je verjetno mogoča ponovna naselitev ptic iz stabilne populacije v Avstriji po naravni poti.
Kosec <i>Crex crex</i>	V obdobju 1999 do 2009 zmeren upad na Ljubljanskem barju, Cerkniškem jezeru in porečju Nanoščice ter velik upad na Planinskem polju, dolini Reke in Snežniku-Pivki. Splošen trend v Sloveniji je zmeren upad. 	Približno 210 pojočih samcev na IBA, verjetno do 250 v vsej Sloveniji (2009); za primerjavo leta 1999: 600 v vsej Sloveniji.	Vrsta je v Sloveniji na vseh pomembnejših območjih gnezditve doživela zmeren do velik populacijski upad in je zaradi spremenjenih kmetijskih praks kritično ogrožena. Trend ni dokazano negativen le na Breginjskem stolu in v Jovsih, vendar tudi za omenjeni območji ni nikakršnih zagotovil, da je populacijsko stanje vrste tam stabilno. Upad populacije lahko omili le usmerjeno varstvo v obliki načrtnih usmerjenih ukrepov – izvajanje in sistematična promocija ustreznih podukrepov za kosca v okviru programa KOP na večjih površinah in načrtno varstvo večjih površin koščevega habitata. Nujna je tudi takojšnja zaustavitev podukrepov KOP na območjih kosca, ki negativno vplivajo na vrsto (npr. subvencije za gojenje koruze)
Srednji detel	/	Ocenjena populacija je 130-260 parov v	Vrsta gnezdi v ranljivem habitatu, vendar kaže, da je na večjem delu popisovanega območja

<i>Dendrocopos medius</i>		Krakovskem gozdu (2005) in 27-54 parov v Dobravi (2005)	(izjema je npr. Črni log, kjer je bil zaradi večjega poseka prizadet del populacije) trenutno stabilna. Vrsto spremljamo od leta 2005, zato ocena trenda še ni mogoča.
Vrtni strnad <i>Emberiza hortulana</i>	Zmeren do velik upad na Goliču in pri Kobjeglavi v obdobju 2004-2009, pri ostalih popisnih enotah trenda ni bilo mogoče izračunati zaradi premajhnega števila podatkov. Splošni trend vrste na Krasu (s tem v Sloveniji) je nezanesljiv, zato navajamo trend za obe območji. 	Prešteti približno 50 pojočih samcev (54 leta 2006, 51 leta 2008) na IBA Kras, izven tega IBA le kak posamičen par ali pojoči samec.	Populacija vrtnega strnada je v zadnjih dvajsetih letih doživela katastrofalen upad (ocena za leto 2000 je bila 500-800 parov). V Sloveniji je kritično ogrožena in ji ob nadaljevanju trenda preti izumrtje! Med glavnimi ukrepi za zmanjšanje upada populacije vrtnega strnada so gotovo ukrepi za zmanjšanje zaraščanja optimalnega habitata vrste na IBA Kras. Zelo pomembno in učinkovito bi bilo verjetno vzdrževanje in dodatno spodbujanje paše na ključnih območjih (Petrinjski kras, okolica Kobjeglave, Golič, Golec, Movraž ipd.)
Sokol selec <i>Falco peregrinus</i>	/	Min 6 parov.	Manjše število gnezdečih parov v letošnjem letu v primerjavi z letom 2004 (9 do 11 registriranih parov) je sicer lahko odraz realnega stanja, je pa možno, da je razlog v nepokritosti dveh območij. Drugi razlog je lahko v gnezdenju posameznih parov izven SPA območja, saj smo v okolici SPA območja zaznali gnezditve treh gnezdečih parov. Predlagamo, da se ob naslednjem ciklu monitoringa predvidi obsežnejši popis v SPA kot tudi v bližnji okolici le-tega.

Belovrati muhar <i>Ficedula albicollis</i>	/	Ni na novo ocenjena. Med popisi ugotovljena abundanca belovratih muharjev je bila med 4,2-8,6 muharjev na km transekta na IBA Mura ter 2,5-16,5/ km transekta v Krakovskem gozdu.	Vrsta gnezdi v ranljivem habitatu, vendar je, kot kaže njena populacija trenutno stabilna. Vrsto spremljamo od leta 2006 zato izračun populacijskega trenda še ni mogoč.
Beloglavi jastreb <i>Gyps fulvus</i>	/	Negnezditvena populacija. Ni ocene. Maksimalno število dnevnih preleti na Breginjskem stolu je bilo 57 (2009), na Volovji rebri pa 24 (Jančar 2009)	Veča se alpska italijanska populacija, ki se pojavlja v glavnem na SZ države (Breginjski kot, Posočje, Julijske Alpe). Južna IBA območja (Kras, Snežnik-Pivka) predstavljajo del gnezditvenega domačega območja vrste in nalagajo posebno odgovornost za varstvo te lokalno zelo ogrožene vrste. Med glavne ukrepe za ohranjanje populacije lahko štejemo spodbujanje paše in popolno prepoved gradnje vetrnih elektrarn na občutljivih območjih.
Črnočeli srakoper <i>Lanius minor</i>	Trend za obdobje 1999 do 2009 je nezanesljiv, najverjetneje zaradi majhnosti populacije 	Na Šentjernejskem polju gnezdi od 5 do 13 parov (2005), v Beli krajini najmanj 5 (2007) in v Vipavski dolini najmanj 3 pari (2009), drugje občasno posamičen par ali dva. Celotna slovenska populacija tako šteje med 15 in 25 parov, odvisno od leta.	Populacija vrste je v zadnjih dvajsetih letih omejena na dve do tri območja gnezditve, na nacionalni ravni pa je v primerjavi s stanjem pred nekaj desetletji močno zmanjšana. Lokalno je populacija vrste verjetno stabilna a zaradi majhnosti populacije izredno ranljiva. Za obstoj in srednjeročno ohranjanje populacije je nujno spodbujanje ukrepov ekstenzivnega trajnega kmetijstva.
Hribski škrjanec <i>Lullula arborea</i>	/	Ni na novo ocenjena.	Hribskega škrjanca izmenično (3-letni popisni interval) spremljamo na petih IBA. Populacije, oziroma populacijske abundance na prvi pogled kažejo, da je vrsta v populacijskem stanju, kakršno je bilo ocenjeno v letih 2000 do 2003. Populacijsko stanje vrste je na večini spremljanih območij najverjetneje stabilno.

			Populacijskih trendov zaradi nekoliko večjega intervala za obdobje 2004-2009 še nismo mogli izračunati.
Veliki skovik <i>Otus scops</i>	Na Ljubljanskem barju je populacija kratkoročno stabilna (obdobje 1998-2009); za ostala območja je število vnosov premajhno 	Na Krasu smo prešteli do 211 pojočih samcev (2008), na Goričkem do 157 (2004) gnezditvena populacija na Ljubljanskem barju pa šteje do 60 klicočih samcev. Omenjene tri populacije verjetno predstavljajo približno 70% slovenske populacije.	Vrsta najverjetneje doživlja konstanten populacijski upad in je lokalno ogrožena. Razlogi za to so, vsaj na Ljubljanskem barju in verjetno tudi na Goričkem, so v intenzifikaciji kmetijstva (izginjanje mozaičnih elementov kmetijske krajine, krčenje drevesnih in grmovnih mejic, visokodebelnih sadovnjakov, zmanjšanje deleža ekstenzivnih travnikov, intenzivna paša itd.). Za ohranitev populacij velikega skovika je nujno ohranjanje ekstenzivne kulturne krajine z vsemi razpoložljivimi ukrepi in podukrepi KOP in preprečevanje nadaljnje urbanizacije, krčenja habitata vrste.
Mala tukalica <i>Porzana parva</i>	/	Ni natančno znana. Prešteti do 12 klicočih samcev na Cerkniškem jezeru (2005) in do 3 klicoči samci na reki Muri (2008)	Mala tukalica ima v Sloveniji zelo omejene možnosti za gnezdenje, saj je optimalnega habitata za vrsto – močvirni travniki – relativno zelo malo. Populacija vrste je zato ranljiva in za ohranitev potrebuje usmerjeno varstvo na znanih gnezdiščih.
Grahasta tukalica <i>Porzana porzana</i>	/	Na Cerkniškem jezeru je populacija ocenjena na 14 do 31 parov (2003). Na reki Muri smo zabeležili do 1 klicočega samca (2005) in na reki Reki do 2 klicoča samca (2008).	Podobno kot mala tukalica, tudi grahasta tukalica v Sloveniji nima na voljo veliko gnezditvenega habitata. Optimalni habitat za vrsto so vlažni travniki (manj vlažni kot pri mali tukalici). Kot kaže je populacija vrste relativno stabilna, potrditev pa bo pokazal šele trend, ki ga bomo lahko izračunali čez nekaj let.
Navadna čigra <i>Sterna hirundo</i>	Slovenska populacija navadne čigre je bila v obdobju 2004 do 2009 stabilna 	Leta 2009 je slovenska populacija štela 174 parov.	Vrsta je ogrožena zaradi omejenosti na zgolj 3 do 5 gnezditvenih kolonij, ki so vse v antropogenih okoljih in zato suboptimalne. Pozitivno je, da so v celoti znotraj IBA/SPA območij, od katerih imata dve usmerjeno naravovarstveno upravljanje, na tretjem (Drava) pa za gnezdišča volontersko skrbijo člani DOPPS. Na omenjenem IBA bi bila nujno

			potreben intenzivnejši in bolj usmerjen varstveni napor s strani države. Populacijsko stanje vrste med leti niha in običajno je gnezditveni uspeh nizek. Kljub temu je populacijski trend kratkoročno stabilen.
Kozača <i>Strix uralensis</i>	Na Javornikih je populacija kozače v obdobju 2000-2009 v zmernem porastu. 	Ni na novo ocenjena.	Populacijsko stanje je trenutno najverjetneje stabilno, odvisno pa je od pravičnega gospodarjenja z gozdovi. Glede na to, da je kozača vrsta, katere populacija naravno pogosto niha, je za zanesljiv populacijski trend potrebno daljše proučevano obdobje.
Pisana penica <i>Sylvia nisoria</i>	/	Na Cerkniškem jezeru ocenjena na 25 do 45 parov (2008), na Planinskem polju na 30 do 55 parov (2008) in na Krasu (Griško polje) na 20 do 30 parov (2008). Na drugih IBA ni novejših ocen.	Populacija vrste je ogrožena predvsem zaradi spremenje kmetijske prakse in je lokalno kritično ogrožena. Trenutni podatki niso zadostni za izračun trenda (popisni interval je 3 leta, populacijo smo začeli spremljati leta 2004).

Legenda:

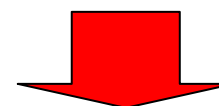
- stabilno stanje

- zmerna ali letna rast

- zmerni ali letni upad

- močni upad

- nezanesljivo (podatki iz določenega razloga niso ustrezni in trenda ni mogoče z zanesljivostjo izračunati)

3. Povzetek in zaključki

V letih 2008 in 2009 je bilo za potrebe monitoringa ptičjih populacij popisanih 22 kvalifikacijskih vrst ptic na IBA in SPA območjih širom Slovenije, poleg tega je bilo izvedeno Zimsko štetje vodnih ptic (IWC) januarja 2005. Popisane so bile vse predvidene vrste, v več kot 97 % primerov skladno s popisnimi protokoli (po predvideni metodologiji, na predvidenih popisnih območjih, v predvidenem datumskem okviru in s predvidenim vložkom energije - št. popisovalcev, potni stroški in št. popisnih dni).

V vmesnih poročilih so bili s strokovnega vidika interpretirani rezultati popisov glede na popise iz prejšnjih let ter najbolj recentne objavljene in neobjavljene populacijske ocene. Interpretacije so bile podane skladno z zakonskimi določili Zakona o ohranjanju narave, Uredbe o določitvi ekološko pomembnih območij, Uredbe o določitvi posebnih varstvenih območij, Direktive o pticah 79/409/EEC, Ramsarske konvencije o mokriščih in Sporazuma o ohranjanju afriško-evrazijskih selitvenih vodnih ptic.

Za vrste, ki jih spremljamo dovolj dolgo (9 vrst) je bil določen populacijski trend (v glavnem za obdobje 2004-2009 ali nekoliko širše obdobje) po IBA in/ali za celotno Slovenijo. Izmed devetih vrst, kjer smo trend lahko izračunali je pri treh populacija v porastu, pri eni je stabilna, pri treh upada, pri eni pa je trend nezanesljiv. Pri vrstah, kjer smo zabeležili porast populacije gre za različne pojave. Edina vrsta, pri kateri lahko z gotovostjo trdimo, da je populacija v zadnjem obdobju doživela zmerni porast je bela štorclja. Pri tej vrsti razpolagamo tudi z najnatančnejšimi in najbolj relevantnimi podatki – številom speljanih mladičev. Populacije te vrste je v Sloveniji v zadnjem obdobju spremljanja (vsaj od 2004-2009) doživela manjši porast. Porast smo zabeležili tudi pri beločelem deževniku, vendar gre pri tej vrsti za nekoliko kompleksnejšo situacijo. Vrsta doživlja porast na zavarovanem in (za sedaj) ustrezno upravljanem območju – v Krajinskem parku Sečoveljske soline, medtem ko je v istem obdobju (od konca 80.-ih in začetka 90.-ih let prejšnjega stoletja) doživela zlom oziroma močen upad na drugem pomembnem območju gnezditve – v Škocjanskem zatoku. Zgodba vrste je torej večplastna. Upamo lahko sicer, da bodo renaturacijska dela v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok ugodno vplivala tudi na populacijsko stanje te vrste.

Najbolj nezanesljiva je ocena pozitivnega trenda pri kozači. Nezanesljiva je iz dveh razlogov: prvič zato, ker temelji na ožjem območju Javornikov, kjer so očitno pogoji za vrsto optimalni (primerjave z drugimi, manj optimalnimi, območji zaradi kratkega obdobja spremljanja še ne moremo dobiti) in drugič zaradi dejstva, da spremljamo odzvane samce. Slednji namreč niso nujno vedno neposredni odraz velikosti populacije (*Vrezec ustno*).

Pri vrstah, za kateri izračun kaže kratkoročno stabilen trend (navadna čigra, veliki skovik na Ljublanskem barju) je nujna maksimalna previdnost. Navadna čigra je vrsta, z zmanjšano populacijo (v preteklosti je bila nedvomno pogostejša), ki gnezdi izključno v antropogenih okoljih in je iz obeh razlogov izjemno ranljiva. Brez usmerjenega varstva in konstantne pozornosti, vrsta nima veliko možnosti za srednje- in dolgoročno preživetje v Sloveniji.

Veliki skovik je slabo poznana vrsta, katere populacija je kratkoročno morda stabilna zgolj v sredozemskem pasu Slovenije (Obala v ožjem pomenu besede), pa še za to trditev popolnoma manjka dokazov. Povsod drugje po Sloveniji je vrsta, kot drugod v Srednji Evropi, ogrožena zaradi sprememb v kulturni krajini, urbanizacije in drugih razlogov. Podobno kot ostale vrste, moramo tudi stanje populacije velikega skovika spremljati z ogromno mero previdnosti.

Posebej pomembno je, da se pri tej vrsti ne ponovi scenarij drugih selivk, ki se pretežno prehranjujejo z velikimi žuželkami – zlatovranke, smrdokravre, črnočelega srakoperja, južne postovke.

Tri vrste, pri katerih je bil ugotovljen upad so:

- **zlatovranka** *Coracias garrulus*,
- **kosec** *Crex crex* in
- **vrtni strnad** *Emberiza hortulana*.

Vse vrste so imele v ne tako daljni preteklosti (do pred največ nekaj desetimi leti) v Sloveniji relativno velike in zdrave populacije. Ena – zlatovranka – je v Sloveniji v času pričujočega monitoringa že izumrla, ostali dve sta v istem zelo kratkem obdobju doživeli zmeren, lokalno tudi velik populacijski upad. Vse tri vrste so doživele upad na nacionalni ravni, lokalno (ali celo povsem-zlatovranka!) so izginile, poselitveno območje pa se je vsem močno skrčilo. Pri zlatovranki in koscu je glavni razlog za upad (izumrtje) populacije intenzifikacija kmetijstva. Očitno je, da ukrepi in podukrepi, ki se trenutno izvajajo v sklopu KOP niso zadostni, da bi obvarovali populacije najbolj ogroženih vrst pred upadom ali, v primeru zlatovranke, ki ga lahko štejemo za najbolj drastičnega, pred izumrtjem. Država mora v primeru obeh vrst, glede na določila Direktive o pticah 79/409/EEC, prevzeti popolno odgovornost za stanje najbolj ogroženih vrst in nemudoma začeti z izvajanjem usmerjenega reševanja preostalih populacij kosca in vrtnega strnada ter revitalizacije habitata pri zlatovranki.

Trend za ostale vrste, ki jih spremljamo v okviru pričujočega monitoringa bo znan šele po nekaj letih nadaljnega spremljanja populacij (odvisno od posamezne vrste). Seveda se je potrebno zavedati, da je trenutno stanje le kratkoročna slika. Za ohranjanje ugodnega ohranitvenega stanja populacij vseh varovanih vrst, je seveda potrebno konstantno vzdrževanje ugodnih naravnih pogojev predvsem znotraj IBA in SPA pa tudi izven omenjenih območij. Nekonsistentno izvajanje določil Ptičje direktive, ki določa varstvo omenjenih vrst, se pokaže v primerih kakršni so zgornje tri vrste. Upad ali izginotje je posledica dolgoročnih negativnih vplivov na populacijo, sanacija pa je vprašljiva in tudi, če je uspešna gre za izjemno dolgotrajen in drag proces.

4. Literatura

ANDRETZKE, H., SCHIKORE, T. & SCHRÖDER, K. (2005): Artsteckbriefe. str. 135-695. V: SÜDBECK, P., ANDRETZKE, H., FISCHER, S., GEDEON, K., SCHIKORE, T., SCHRÖDER, K. & SUDFELDT, C. (ur.): Methodenstandards zur Erfassung der Brutvögel Deutschlands. Radolfzell.

BIBBY, C.J., N.D. BURGESS & D.A. HILL (1995): Bird Census Techniques. Academic Press, London.

CHYLARECKI P., SIKORA A., CENIAN Z. (ed.)(2009): Monitoring ptaków legowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywa Ptasia. GIOS. Warszawa.

JANČAR, T. (2009): Podatki o opazovanju beloglavih jastrebov na Volovji rebri in v bližnji okolici v letu 2009; elaborat DOPPS. 2009.

Mihelič, T. (2008). Vpliv elektrovodov na številčnost velike uharice na Krasu. Zaključno poročilo, DOPPS

RUBINIĆ, B. (2004): Monitoring populacij izbranih vrst ptic; Prvo vmesno poročilo; Popisni protokoli. DOPPS po naročilu ARSO. Julij 2004.

RUBINIĆ, B. (2005): Monitoring populacij izbranih vrst ptic; Končno poročilo. DOPPS po naročilu ARSO. November 2005.

RUBINIĆ, B., L. BOŽIČ, D. DENAC, T. MIHELIČ (2004): Monitoring populacij izbranih vrst ptic; Drugo vmesno poročilo; Rezultati popisov v sezoni 2004. DOPPS po naročilu ARSO. September 2004.

RUBINIĆ, B., T. MIHELIČ & L. BOŽIČ (2005): Monitoring populacij izbranih vrst ptic; Četrto vmesno poročilo; Rezultati popisov v sezoni 2005. DOPPS po naročilu ARSO. September 2005.

RUBINIĆ, B., T. MIHELIČ, L. BOŽIČ, D. DENAC & P. KMECL (2006): Monitoring populacij izbranih vrst ptic; Vmesno poročilo; Rezultati popisov v gnezditveni sezoni 2006. DOPPS po naročilu ARSO. September 2006.

RUBINIĆ, B., T. MIHELIČ, L. BOŽIČ, D. DENAC, T. JANČAR & P. KMECL (2007): Monitoring populacij izbranih vrst ptic, Končno poročilo, Rezultati popisov v gnezditveni sezoni 2007. DOPPS po naročilu MOP. November 2007.

RUBINIĆ, B., BOŽIČ, L., KMECL, P., DENAC, D., DENAC, K. (2008): Monitoring populacij izbranih vrst ptic, Rezultati popisov v spomladanski sezoni 2008. Vmesno poročilo za MOP. DOPPS, Ljubljana.

PANNEKOEK, J. & VAN STRIEN, A. (2001): TRIM 3.0 for Windows (Trends & Indices for Monitoring data). Statistics Netherlands, Voorburg. van Strien, A.J. Pannekoek, J. & Gibbons, D.W. 2001. Bird Study, 48, 200-213.

PRILOGA 1

Beloglavi jastreb *Gyps fulvus*

Skladnost s popisnim protokolom

SKLADNOST Z METODO POPISA:

Osnovna metoda popisa je bila enaka kot je bila predvidena v Popisnih protokolih.

SKLADNOST S SEZONO POPISA:

Popis je bil izveden v predvidenem sezonskem okviru za jesenski prelet, med 14.8. in 15.9. Popis je bil izveden med 18. in 31.8.2009.

SKLADNOST S KLJUČNIMI PARAMETRI MONITORINGA:

Popise smo izvajali po v naprej določenih datumih, vsak dan med 18.8. in 31.8.2009. Popis smo izvedli ne glede na slabo vreme (močne padavine, močan veter).

ŠT. PRIČAKOVANIH/ ŠT. PREGLEDANIH POPISNIH PLOSKEV V SEZONI 2009:

1 / 1

ŠT. PRIČAKOVANIH/ ŠT. DEJANSKIH POPISNIH DNI V SEZONI 2009:

40 / 28

POPISNO OBMOČJE 2009:

V popisni sezoni 2009 smo beloglave jastrebe in ostale seleče se ujede in druge večje jadrajoče ptice popisovali na popisni enoti Breginjski stol (IBA/SPA Breginjski stol in Planja).

Rezultati

V popisu beloglavih jastrebov in drugih ujed avgusta 2009 smo izvedli skupaj 14 sistematičnih celodnevnih popisov (skupaj 132,1 ur opazovanja). Skupno število terenskih dni je 28, saj je večinoma v enem dnevu ujede opazovalo več ljudi (povprečno dva), popisna enota pa je opazovalec/ terenski dan. Težili smo k temu, da sta na opazovalni točki prisotna dva opazovalca.

Skupaj smo v trinajstih opazovanjih evidentirali 340 preletov beloglavih jastrebov. Opazovani so bili ob vsakem obisku, razen 29.8., ko je bilo vreme izrazito slabo (nevihta, dež in srednji do močan veter – vreme je bilo ves dan slabo le tega dne). Največja skupina beloglavih jastrebov je štela 21 osebkov (23.8.2009).

Skupaj smo evidentirali 578 osebkov 'selečih' se ujed, ki so pripadali 14 vrstam. Med 'seleče' se ujede smo šteli tudi vrste, ki dnevno migrirajo čez območje (tj. planinski orel, sokol selec in del populacije beloglavih jastrebov). Kanje in postovke smo tokrat popisovali posebej, saj gre pri večini opazovanj omenjenih vrst za stacionarne osebkke. Povprečno se je na

Breginjskem stolu v omenjenem obdobju zadrževalo 9 (2 do 14) osebkov kanj in 8 (5 do 15) osebkov postovk.

Med ostalimi selečimi se ujedami smo zabeležili največ sršenarjev (skupaj 108 osebkov oz. preletov), sledili so planinski orli (45 preletov, skupaj vsaj 5 različnih osebkov) ter rjavi lunji (28 osebkov oz. preletov).

Zaradi velike intenzivnosti obiska na Breginjskem stolu in proučevanja potencialne grožnje (vznemirjanje) smo beležili tudi število jadralnih padalcev, zmajev in športnih letal. Skupaj smo v 14 dneh zabeležili 688 jadralnih padalcev, 33 jadralnih zmajev in 17 športnih letal.

Tabela 1: Rezultati jesenskega spremljanja preleta ujed na Breginjskem stolu med 18.8. in 31.8.2009.

Šifrant za jakost vetra: **0** – brez; **1** – rahlo; **2** – srednje močno; **3** – močno; **4** – zelo močno (naliv oz orkanski veter); oblačnost je ocenjena v % neba, prekritega z oblaki
Pri kanji in postovki je podano povprečno število opazovanih osebkov.

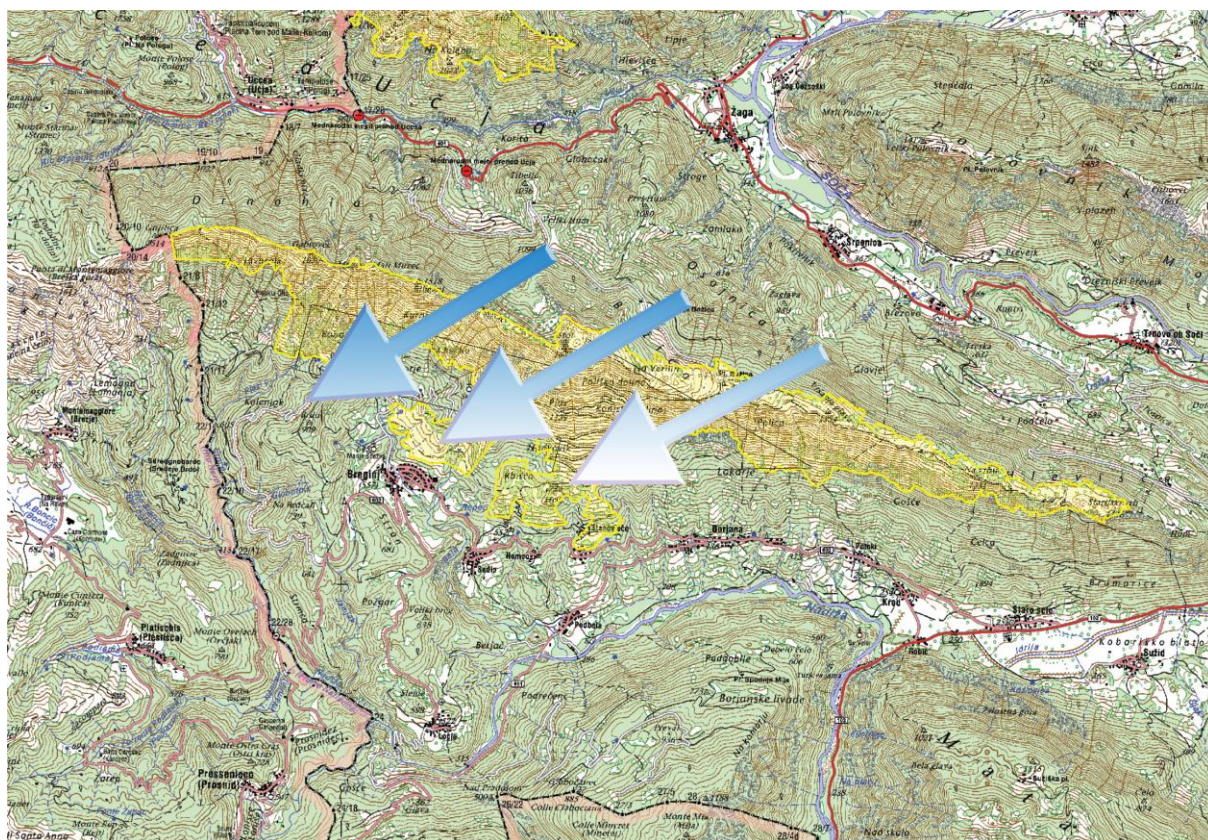
DATUM	18.8.	19.8.	20.8.	21.8.	22.8.	23.8.	24.8.	25.8.	26.8.	27.8.	28.8.	29.8.	30.8.	31.8.	Skupaj
OPAZOVALNI PARAMETRI															
Obláčnost	20-50	0-15	0-20	0-20	10-100	0-60	0-30	0-10	0-10	5-50	0-25	100	5-85	0-3	
Veter	1-2	1-2	1-2	1-2	1	1-2	0-1	1-2	1-2	1	3	2-3	3-4	2	
Padavine	-	-	-	-	dež po 16h	-	-	-	-	-	-	dež	-	-	
Ur opazovanja	10,0	9,0	11,0	9,0	9,0	11,3	9,0	8,7	10,7	10,0	9,0	5,0	10,6	9,8	132,1
Št. opazovalcev	2	2	2	2	2	3	2	3	1	1	1	3	2	2	28,00
VRSTA	ŠTEVILO														
Beloglavi jastreb	57	8	10	38	24	47	30	26	8	21	8	0	37	26	340
Sršenar	15	13	6	4	6	1	7	12	7	8	2		7	20	108
Planinski orel	3	3	4	3	2	2	1	5	1	1	1	3	8	8	45
Sokol selec	3	1								1	1			1	7
Rjavi lunj		3		3	1		2	2		1		1		15	28
Močvirski lunj		1						1					1	3	6
Škrjančar		1	1	1			1							1	5
Rdečenoga postovka			1												1
Kačar	2	1	1												4
Skobec		1				1		6	1		1		2	1	13
Kragulj									1						1
Lunj sp.															0
ujeda sp.			2	10		1			3			1			17
črni škarnik		2										1			3
Kanja	6	11	14	2	8	8	7	12	10	10	12	3	7	10	9
Postovka	5	6	6	6	6	9	7	8	10	15	6	6	7	10	8
zmaji		12	17	1	0	0	0	1	0	0	0	0	2	0	33
padalci	20	47	42	27	0	2	100	110	95	125	55	0	0	65	688
letala	1	1	0	0	3	2	5	2	0	2	0	0	1	0	17
SKUPAJ	80	34	25	59	33	52	41	52	21	32	13	6	55	75	578

Diskusija

Beloglave jastrebe smo na Breginjskem stolu v pozno-poletnem času leta 2009 opazovali vsak dan (razen 29.8.2009, ko so bile vremenske razmere izrazito slabe). Število opazovanih jastrebov je za slovenske razmere visoko in se je v 14 popisnih dneh gibalo med 8 in 57 (povprečno 24) osebkov/preletov na dan.

Pri opazovanju beloglavih jastrebov na Breginjskem stolu smo opazili dokaj splošen in predvidljiv vzorec dnevnega pojavljanja te vrste:

- Glavna smer preletov beloglavih jastrebov poteka vzdolž grebena Breginjskega stola (SZ-JV smer in obratno).
- Jastrebi se praviloma pojavijo med 11. in 12. uro dopoldne, ko letijo v smeri SZ-JV, iz smeri Učje proti Krnu (Slika 1).
- Večina jastrebov je bila opažena na višini do približno 500 m nad opazovalcem (grebenom) ali niže – lepo vidni s prostim očesom, pogosto na ravni opazovalčevega pogleda ali celo pod njim (ob južnih pobočjih Stola).
- Jastrebi se v nasprotni smeri kot zjutraj praviloma vračajo med 16. in 17. uro popoldne.

Slika 1: Generalna smer (prosojna puščica) dopoldanskega preleta beloglavih jastrebov na Breginjskem stolu (popoldanski prelet je večinoma v obratni smeri) in generalna smer preleta selečih se ujed (sršenarji, lunji ipd.) – modre puščice.

Skupaj smo v trinajstih dneh evidentirali 340 preletov/opazovanj beloglavih jastrebov. Največja skupina je štela enaindvajset osebkov in je bila opazovana tik po sončnem vzhodu, ob 6. uri zjutraj, 23.8.2009. Jata 21 osebkov je na Breginjskem stolu po vsej verjetnosti

prenočila, saj so bili opaženi med kroženjem (vzdigovanjem) tik nad grebenom takoj po sončnem vzhodu. Zelo težko si je predstavljati, da bi še v jutranji temi prišli od kod drugod. Večji del opazovanj jastrebov 18.8.2009 je bil opazovan pri hranjenju z mrhovino (najverjetneje mrtva ovca) na južnem pobočju planje (s teleskopom s Stola na meji vidnega). Pogosto jastrebi prespijo na mestu hranjenja ali v bližini le-tega (Genero, *ustno*), kar potrjujejo tudi nekatera opazovanja z Breginjskega stola.

S precejšnjo gotovostjo lahko torej trdimo, da Breginjski stol za vrsto ne predstavlja le preletne točke in poligona za nabiranje višine s pogostimi in močnimi vzgorniki, temveč najverjetneje predstavlja tudi redno (pomembno?) počivališče in prehranjevališče za beloglavega jastreba.

Glede na zbrane podatke o velikosti preletne populacije, rednosti pojavljanja in omenjeno verjetnost rednega počivališča ter prehranjevališča, ima Breginjski stol še večji pomen za beloglavega jastreba kot smo mislili v prejšnjih letih.

Skupno število ostalih opazovanih ujed ni visoko: 238. Povprečno smo na opazovalni dan (ni isto kot popisni dan – popisovalec/dan; ekstrapolirani opazovalni dan ima 10 ur – urno povprečje ekstrapolirano na 10 ur) zabeležili **43,9** ujed, kar je izredno podobno vrednostim, zabeleženim na jesenskem preletu 2008 na Banjšicah (**44,6** ujed/opazovalni dan), ter na Volovji rebri jeseni 2007 (**44,5** ujed/ opazovalni 10 urni dan) in nekoliko višje kot na Nanosu, kjer je bilo jeseni 2008 opazovanih **31,0** ujed na opazovalni dan. Omenjene vrednosti le še potrjujejo domneve o difuznosti selitve preko kraških in alpskih grebenov zahodne Slovenije.

Med selečimi se ujedami so bili najštevilčnejši sršenarji (108), sledili so rjavi lunji (28) in skobci (13). Število sršenarjev je sicer nižje od pričakovanega, predvsem v primerjavi z območji intenzivne selitve te vrste v relativno bližnji okolici (npr. Dobrač na avstrijskem Koroškem – 4424 jeseni 2009, www.birdlife.at 2009)

Med lokalnimi ujedami velja omeniti vsaj planinskega orla. Vrsto smo opazovali v vseh popisovalnih dneh, skupno smo zabeleži 45 preletov (1 do 8 dnevno). Glede na morfološke znake (starost, obraba) in sočasnost opazovanj, lahko trdimo, da se je na Breginjskem stolu med 18. In 31.8.2009 pojavljali vsaj pet različnih osebkov planinskih orlov. Območje za vrsto očitno predstavlja pomembno prehranjevališče/lovišče.

VIRI:

Mihelič, T. & Genero, F. (2005): Occurrence of Griffon Vulture *Gyps fulvus* in Slovenia in the period from 1980 to 2005. *Acrocephalus* 26 (125): 73-79.

<http://www.birdlife.at/kaernten/raptorcamp/2009/zug/index.html>).